

BOBSERVER

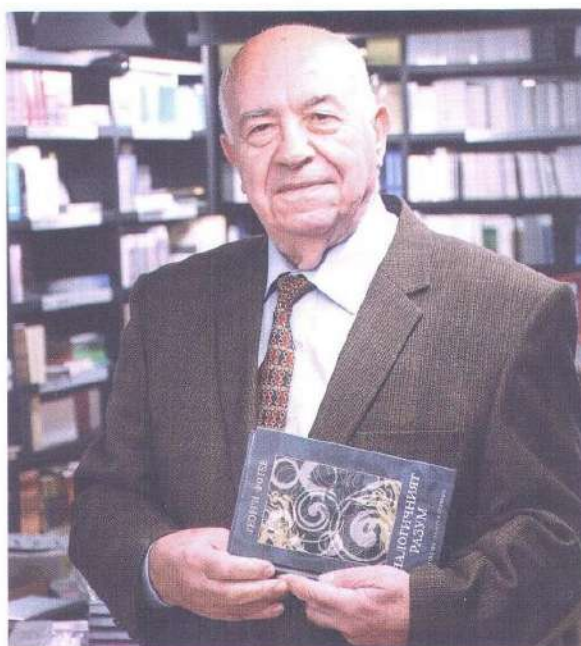
**СРЕД МЛАДИТЕ
ВНЕЗАПНО ЩЕ
ИЗБУЯТ НОВИ ФОРМИ
НА СОЛИДАРНОСТ**

Интервю Веселин Стойнев
Фотограф Тони Тончев

В ускоряването на социалното време се сплитат възлите на днешната генерационна ситуация, казва социологът проф. Георги Фотев

Как да различаваме поколенията, проф. Фотев? Изглежда, и биологически това вече е трудно на базата на традиционния за човека 20 - 30-годишен цикъл на възпроизводство и израстване - вече не са рядкост и 40-годишните майки, и 60-годишните бащи. А и социалните промени са толкова ускорени, че съвременната популярна класификация на поколенията - X, Y, Z, Алфа, вече сваля цикъла на появата на нова генерация на 15 години. Каква е Вашата теория за поколенията?

Зигмунт Бауман определя съвременната епоха като **течна модерност**. Това е твърде интересна гледна точка между десетината различни кодификации на епохата, в която живеем. Бауман е една от най-ярките фигури на късно модерната критическа социология. Той се дистанцираше от постмодернистите, но в определен смисъл е причастен на техните безпокойства, тежнения и мисловни нагласи. Познавахме се лично, бяхме близки, обсъждали сме ключови въпроси на нашето време като глобализацията, индивидуализацията, това, което той нарича **течна модерност** и др. Течната мо-

Наскоро излезе най-новата книга на проф. Георги Фотев – „Диалогичният разум“. Сред основните му трудове са още книгите: „Социална реалност и възбразение“ (1986), „История на социологията“, том 1-2 (1993), „Другият етнос“ (1994), „Ethnicity, Religion and Politics“ (1999), „Криза на легитимността“ (1999), „Смисъл на политиката“ (1999), „Граници на политиката“ (2001), „Диалогична социология“ (2004), „Дисциплинарна структура на социологията“ (2006), „Дългата нощ на комунизма в България“ (2008), „Българската меланхолия“ (2010), „Сфери на ценностите“ (2012), „Смисъл и разбиране“ (2014), „Човешката несигурност“ (2016), „Феноменология на чувствата“ (2018), „Социологията като строга наука“ (2018). В чест на проф. Фотев е публикуван монументалният сборник „Светове в социологията“ (2006) с участие на негови ученици, колеги и на световни имена в социологията като Зигмунт Бауман, Едуард Тирекян, Майкъл Бъроуей, Джон Рекс и др.

дерност характеризира социалната реалност като нестабилност на социалните структури, на социалните връзки и отношения, липса на твърди и устойчиви разграничения, непрестанни промени, несигурност... Разликата между сравнително устойчивите и консистентни обществе-

ни форми в предходните етапи на модерността и течната модерност наподобява фундаменталните разлики между Нютоновата физика на твърдите тела и физическата реалност в перспективата на квантовата механика. Колкото по-назад се връщаме в модерната епоха, толкова по-отчетливи са разликите и разграниченията между поколенията. В течната модерност твърдите определения и разграничения отслабват и генерационните разлики все повече са лишени от евристична, обяснителна и дори описателна стойност. Вашият въпрос изразява тази тревога. Изглежда, че междугенерационните отношения са в безпътница. Сякаш на родителите е все по-трудно какви съвети да дадат на децата си. Добрият пример, модел на поведение от вчера е нерелевантен и не работи днес. Светът се променя, и то радикално.

Родителите не разбират децата си, както и обратно. Конвенционалните обяснения и теории стават по-скоро заблуждаващи и вредни. Ще поясня накратко какво имам предвид, като свързвам днешната генерационна проблематика с концепцията за течната модерност.

По-възрастните поколения не могат да кажат кой знае колко много на по-младите поколения. Обществата трябва да се справят с разпада на времената.

Времето е фундаментално онтологическо измерение на човешкото битие, тоест човекът от плът и кръв (Унамуно) е немислим извън своето време и никой, както казва Хегел, не може да излезе извън своето време, освен въображаемо, което потвърждава невъзможността. Ето защо, когато говорим за човека от плът и кръв, не може да пренебрегваме възрастта. Възрастта е мярката за поколенията. Но възраст в какъв смисъл? Времето има **множество разновидности**, които в определени отношения са **несъизмерими**. Има физическо (количествено, часовниково, само по себе си безсъдържателно време), биологическо, психологическо, социално и т.н. разновидности на времето. Математическото (часовниковото) време е константно: един час е един час, петнадесет години са петнадесет, тридесет са тридесет и т.н. При биологическото, психологическото, социалното и т.н. времена нещата стоят по различни начини и всяко от тях има променливи ритми, различно траене и собствени мерки, които са качествени. Човекът като цялостно същество, това е светът на човека. За да разберем поколение според години на раждане и според възраст от гледна точка на биологично време, са необходими референции към възрастта, определена от гледна точка на социалното време. Ритъмът на биологичното време може да се забавя или ускорява в определени граници. Ритъмът и ускоряването на социалното време са кардинални условия на живота в съвременната епоха. Тук са възловите и извънредно комплицираните проблеми на днешната генерационна ситуация.

Залива ни огромно количество информация, работим и се забавляваме дигитално, и мнозина не могат да различат истината от лъжата,

повърхностното от задълбоченото, живеенето от пиленето на време. Не създаваме ли свят не само на постистината, но и на постценностите – сякаш всичко може да се сведе до харесване и нехаресване, до приемане и отхвърляне, като трябва да признаваме за валидна едва ли не всяка претенция за легитимност?

Да. Така е. В книгата ми „Криза на легитимността“ развивам и обосновавам тезата за **перманентната криза на легитимността** с разгръщането на модерната епоха. Но да не гледаме на тази тенденция декадентски. Сега по въпроса на деня. Един от десетките суперкодове, за които стана дума

Комплексът за малоценност поражда фантазми за свръхценност. Великите сили са ни били и са ни виновни. Някой да ни освободи. Да ни дадат... Втриса ме от такива грънканицы, тюхкане и ваукане.

в началото, е **информационното общество**. То е свързано с повсеместната дигитализация. Преди няколко години възникна новата социологическа дисциплина **дигитална социология**. Тя влиза вече в някои университети в света. Аз чета такъв курс в Нов български университет. Ускоряването на социалното време е експоненциално. Социологията и науки като социологията изостават сериозно. Проблемът е извънредно комплициран. Научното време в науки като социологията не може да има темпото (скоростта) на социалните промени. Може да се ускори биологичното време (съзряването на организма), но от една граница нататък се произвежда изрод. Може

да се ускори психологическото време, но с прекрочването на една граница настъпва лудост или някакво друго бедствие. Всеки разбира какво искам на кажа. Някои от проблемите са може би принципно неразрешими. Не знам. Не знам. Въпросите, които поставяте, са болезнени и могат да станат още по-болезнени. Всички преживяват налудните шестивия на лъжите или, както се казва, на фалшивите новини, но работата не се свежда до морален упадък. Има парадигмални различия в отнасянето към света с неговото раздвояване на онлайн и офлайн. Освен това или на всичко отгоре светът изобщо не е един, единен и монолитен, както

се казва в моя опус магнум „Диалогична социология“. Озоваваме се на входа на високата теория. Ситуацията на социолозите и другите социални учени не е като тази на учените от природните и формалните науки. Тези, които **не са** химици, микробиолози, физици и т.н., не е нужно да разбират езика на съответните науки. Отивам в аптеката и с това химиците са отговорили на обществото. Социалните учени не могат да се затворят

в академията. Ценностните конфликти, които Вебер нарича **война на боговете**, е вечен проблем. Контекстът е исторически различен. С четвъртата индустриална революция, наричана още дигитална, са настъпили безпрецедентни промени. По-възрастните поколения не могат да кажат кой знае колко много на по-младите поколения. Обществата трябва да се справят с разпада на времевата.

Българите, както никога досега, са толкова отворени към света. Това помага ли на младите поколения да преодолеят националните комплекси за малоценност и за величие, или някаква „генетична българщина“ устойчиво пренася

Проф. д-р Георги Фотев

е един от най-изтъкнатите и уважавани български социолози, с международна известност и признание. Завършил е философия в Софийския университет през 1968 г. През 1986 и 1987 г. защитава т.нар. днес малък и голям докторат, през 1989 г. става професор по социология. През 1990 – 2003 г. е директор на Института по социология на БАН. През 1990 – 1991 г. е министър на науката и висшето образование. Действителен член на Европейската академия на науките и изкуствата. Негови книги са издадени в 16 страни. Бил е гост-професор в редица чуждестранни университети. Почетен професор и сенатор на Нов български университет и директор на Центъра за изучаване на европейските ценности при НБУ.

тези комплекси през поколенията?

Общественото развитие е не-линеен процес. Това не е просто криволичено, каквото впрочем е видно на повърхността. Аз имам предвид тезата, че всеки социален факт, всеки, е двусмислен. Отварянето на общества едно към друго, шествието на свободата, зашеметяващата прозрачност в дигиталния свят, в който знаят за теб много повече, отколкото ти знаеш за себе си, имат и друга страна, която обобщено е плоскостта на негативните ценности. Трябва да виждаме позитивните ценности и да поставяме действителните проблеми. Мислене, мислене. Характери. Мъжество. Майчина грижовност. Свобода и отговорност, защото в противен случай свободата ражда чудовища. Прав сте за комплекса за национална малоценност. Аз приемам за теорема, че комплексът за малоценност поражда фантазми за свръхценност. Великите сили са ни били и са ни виновни. Някой да ни освободи. Да ни дадат... Втриса ме от такива дрънканици, тюккане и вайкане. Зова по-младите поколения към воля за достойнство и доблест. България била най-бедната страна в Европа! Да работи и да стане най-богата. Българщината, ганьовщината, плебейският или просяшкият манталитет и думкането са затыпяване. Направи нещо за родината си. Сега не е нужно да умреш като Караджата, Левски, Ботев. Сега се иска нещо друго. Изпитанията са много различни. Необходимо е осмисляне на подвига на нашите безсмъртни предходници.

Какво е българското общество днес – на междупоколенческа

Разколът е ценностен. Вижте какъв държавен глава има милото ни отечество.

меланхолия, или пък зрее еманципаторски бунт на младите, родени след социализма и след прехода и израснали в една европейска държава? Виждате ли пукнатини за скорошни междупоколенчески разломи и ако да, можем ли да очакваме те да презаредят политическата матрица, или пък да наложат нова?

Българското общество е много объркано. Неговата фрагментация е видима, но не така стоят нещата с генеалогията и дълбочинните, скритите условия на фрагментацията и това, което обозначавам с тежката дума хаос (обърканост). Не очаквайте от мен да резонирам на тема „да загърбят егото си“, „да седнат и да се разберат“, „Съединението прави силата“, „да плеснат и да се прегърнат“ и пр. Разколът е ценностен. Вижте какъв държавен глава има милото ни отечество. Знаете ли как се укрепват, развиват и пазят фундаменталните социални ценности в условията на непрестанно нарастваща комплексност на света? Ще отговоря с банална метафора. Да пазим социалните ценности като зениците на очите ни. Разгулът на политическото русофилство в България е ръсене на ментална отрова. Не ги е грижа за политическата и демократична култура. Не можеш да говориш на народа, както е допустимо пред политическата ти партия, на маса, на жена си, с Решетников и т.н. А националните медии, публичният форум на днешното българско об-

щество? Скръб. Младите хора да кажат решително „Не!“. Защо не отиват на Североизток, а все на Запад? Няма да мине без революция в медиите, която трябва да бъде подпомогната от критическа-

та публика. Има талантиливи журналисти. Но както казва Булгаков в „Майстора и Маргарита“, страхът е най-големият порок.

Споменавате думата „меланхолия“, тема, която никак не ми е чужда. В заключението на „Българската меланхолия“ си позволих един зов. Изпитвам тъга и гняв, че съм се обърнал към глухи. Атомизираното общество е почвата на меланхолията. Нужни са нови форми на солидарност. Вярвам, че те ще избуят внезапно. Това ще стане сред младите. Много ми харесва мисълта на Нобеловия лауреат по литература Чеслав Милош за младостта като фундаментално предимство. Наистина младостта е фундаментално предимство.

Като мислител, който сам е носител на мъдростта на няколко поколения и е живял в различни исторически времена, коя е най-голямата Ви надежда и коя е най-голямата Ви тревога за генерацията, която тепърва излиза на сцената на живота?

Съвременниците да изпитват признателност към предходниците и да носят съдбоносната отговорност към следовниците. Няма по-труден и възвишен въпрос от този за смисъла на човешкия живот и смисъла на историята. Ходът на световната история е безсмислен. Ето защо хората са призвани сами да осмислят своя живот и този на обществения живот. Пътят към щастието е самото щастие. ▀

Ходът на световната история е безсмислен. Ето защо хората са призвани сами да осмислят своя живот и този на обществения живот. Пътят към щастието е самото щастие.